ВІДГУК

офіційного опонента,
кандидата педагогічних наук, доцента
Гудовсек Оксани Анатоліївни
на дисертацію Мельничук Віти Олександрівни
«Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій навчання у професійній діяльності»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
011 Освітні педагогічні науки галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

1. Актуальність обраної проблеми дослідження та зв'язок відповідними планами галузей науки. Цифровізація всіх сфер суспільного життя зумовлює суттєві зміни в освітній галузі та актуалізує потребу в оновленні підходів до професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Сучасний інформаційний простір, насичений різноманітними медіаресурсами та комунікаційними платформами, вимагає від педагога не лише впевненого володіння цифровими інструментами, а й здатності ефективно використовувати їх для організації освітнього процесу, розвитку особистості учня та формування його медіакультури.

За таких умов проблема формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій у професійній діяльності набуває особливого значення, що підтверджує актуальність рецензованої дисертації. Медіаосвітні технології відкривають широкі можливості для підвищення якості освітнього процесу: активізації пізнавальної діяльності молодших школярів, урізноманітнення форм і методів навчання, розвитку творчого потенціалу та комунікативних умінь учнів. Проте їх ефективне застосування потребує від учителя сформованих фахових компетентностей і стійкої мотивації до впровадження інноваційних підходів у професійну діяльність.

У контексті реалізації концепції Нової української школи підготовка педагога, здатного інтегрувати медіаосвітні технології в освітній процес відповідно до вікових особливостей молодших школярів, сприяти розвитку їхньої медіаграмотності, критичного мислення та навичок безпечної взаємодії з інформаційним середовищем, є нагальною вимогою сучасності. Наведене дає

підстави стверджувати, що тема дисертаційної роботи Віти Олександрівни Мельничук «Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій у професійній діяльності» є своєчасною, суспільно значущою та повністю відповідає сучасним тенденціям розвитку педагогічної освіти в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах науково-дослідної теми кафедри теорії початкового навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Підготовка вчителя до використання новітніх технологій навчання у початковій школі» (державний реєстраційний номер 0111U007549). Тему дослідження затверджено вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 5 від 30.09.2025 р.).

Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій. Аналіз рецензованої дисертації Віти Олександрівни Мельничук засвідчує, що робота має чітко структурований науковий апарат. Об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження логічно взаємопов'язані й реалізовані в рамках всього наукового пошуку.

Висновки та рекомендації дослідження є обґрунтованими, чітко випливають із поставлених завдань і ґрунтуються на результатах педагогічного експерименту за участю 382 здобувачів освіти. Важливим підтвердженням практичної цінності дослідження є апробація та впровадження його результатів на базі п'яти закладів вищої освіти: Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Університету Григорія Сковороди в Переяславі, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка та Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Дисертація базується на ретельному аналізі науково-методичної літератури (опрацьовано 215 джерел, із яких 13 англійською мовою), що свідчить про широкий науковий контекст дослідження та належний рівень опрацювання проблематики.

Детальне ознайомлення з текстом дисертації В. О. Мельничук дає підстави стверджувати, що підхід здобувачки до розроблення моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій у професійній діяльності відзначається ґрунтовністю, системністю та науковою фундаментальністю.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що авторкою вперше запропоновано комплекс педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій у професійній діяльності **(**актуалізація ціннісно-мотиваційного ставлення майбутніх учителів початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій як важливого інструменту професійної діяльності в умовах Нової української школи; інтеграція медіаосвітніх технологій у зміст фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи на засадах міждисциплінарності та практичної спрямованості**;** організація практико-орієнтованої діяльності майбутніх учителів початкової школи з аналізу, добору та педагогічно доцільного використання автентичного медіаконтенту; здійснення освітнього процесу, спрямованого на створення безпечного і етичного медіасередовища та розвиток особистісної рефлексії).

Крім того, здобувачкою запропоновано *структуру* готовності майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій навчання в професійній діяльності, яка складається з мотиваційно-ціннісного, когнітивно-змістового, операційно-діяльнісного та рефлексивно-оцінного компонентів. Розроблено *модель*, яка охоплює такі блоки: цільовий (мета, завдання, підходи, принципи, суб’єкти взаємодії), змістовий (компоненти, педагогічні умови, зміст), операційно-діяльнісний (форми, методи, засоби), результативний (критерії, рівні, діагностичний інструментарій), результат. Удосконалено зміст, форми та методи формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій у професійній діяльності вчителя початкової школи.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у належному науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці

педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій у професійній діяльності, а також у визначенні можливостей їх упровадження в систему професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти. Результати дисертаційної роботи використано в процесі оновлення змісту низки фахових дисциплін («Вступ до спеціальності», «Методика навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей у початковій школі», «Методика навчання інформатичної освітньої галузі в початковій школі», інтегрованого курсу «Дитяча література з методикою навчання літературного читання», «Інформаційно-комунікаційні технології в початковій освіті», «Методика навчання соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі»), що забезпечує інтеграцію медіаосвітнього компонента, практико-орієнтованих завдань, кейсів і вправ із критичного аналізу медіатекстів в освітній процес закладів вищої освіти.

Вагоме практичне значення мають розроблена та впроваджена авторська навчальна програма елективної дисципліни «Медіаосвіта та медіаграмотність» і навчально-методичний посібник «Медіаосвіта та медіаграмотність», які можуть бути використані у процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи, а також у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, висновків до роботи, списку використаних джерел (215 найменувань, з яких 13 – іноземними мовами), 18 додатків на 42 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 292 сторінки, основний текст викладено на 197 сторінках рукопису. Дисертація містить 19 рисунків, 24 таблиці.

Дисертація вирізняється належним рівнем наукової організації, логічною послідовністю викладу та цілісністю концептуального задуму. Структура роботи є виваженою й методологічно обґрунтованою, забезпечує повне розкриття теми дослідження та досягнення поставленої мети. Зміст дисертації відповідає вимогам, що висуваються до наукових кваліфікаційних праць на здобуття ступеня доктора філософії.

У ***першому розділі*** *«Теоретичні основи формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій у професійній діяльності»* здійснено всебічний аналіз теоретичних основ формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій у професійній діяльності. Вітою Олександрівною ґрунтовно проаналізовано стан розробленості проблеми у вітчизняній та зарубіжній науці.

Важливим здобутком розділу є впорядкування термінологічного поля дослідження, уточнення змісту базових понять та визначення теоретичних засад формування досліджуваного феномена, що в сукупності з узагальненням наукових підходів, представлених у першому розділі, дало змогу конкретизувати ключові поняття дослідження: професійної діяльності вчителя початкової школи, медіаосвітні технології, готовність майбутніх учителів початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій. Дисертанткою подано авторське трактування поняття формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій у професійній діяльності як цілеспрямований, цілісний, системний, динамічний процес набуття здобувачами вищої освіти інтегрованого комплексу професійних знань, умінь, навичок та особистісних якостей, необхідних для ефективної організації та реалізації освітнього процесу в змішаному форматі із застосуванням медіаосвітніх технологій.

У ***другому розділі*** *«Діагностика готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій навчання в професійній діяльності»* обґрунтовано критерії, показників і рівнів сформованості досліджуваної готовності та аналізу результатів її діагностики.

У межах розділу виокремлено мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-методичний, діяльнісно-творчий та оцінно-корекційний критерії, які характеризують ціннісно-мотиваційний, знаннєвий, практичний і рефлексивний аспекти готовності майбутніх учителів до застосування медіаосвітніх технологій. Для кожного критерію визначено відповідні показники, що забезпечують комплексне оцінювання досліджуваного феномена.

Розроблено рівневу характеристику сформованості готовності, яка охоплює початковий, середній, достатній та високий рівні. Запропонований діагностичний інструментарій дав змогу визначити стан сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій та виявити напрями її подальшого вдосконалення.

У ***третьому розділі*** *«Експериментальна перевірка ефективності процесу формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій навчання у професійній діяльності»* теоретично обґрунтовано та експериментально реалізовано комплекс педагогічних умов, спрямованих на формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій. До їх числа віднесено актуалізацію ціннісно-мотиваційного ставлення здобувачів до медіаосвіти, інтеграцію медіаосвітніх технологій у зміст фахової підготовки на засадах міждисциплінарності та практичної спрямованості, організацію практико-орієнтованої діяльності з аналізу та використання автентичного медіаконтенту, а також створення безпечного й етичного медіаосвітнього середовища з акцентом на розвиток рефлексивних умінь.

Експериментальна перевірка підтвердила ефективність визначених педагогічних умов. Їх реалізація забезпечила позитивну динаміку формування всіх компонентів готовності майбутніх учителів початкової школи, що проявилося у зростанні мотивації, поглибленні знань та вдосконаленні практичних умінь роботи з медіаконтентом.

Порівняльний аналіз результатів експерименту засвідчив суттєві позитивні зміни в експериментальній групі: частка здобувачів із високим рівнем готовності зросла на 12,8%, а з достатнім рівнем – на 10,8%. Водночас відбулося зменшення кількості здобувачів із низьким рівнем сформованості готовності.

Встановлено наявність суперечності між сучасними вимогами до медіакомпетентності вчителя початкової школи та фактичним рівнем готовності студентів до використання медіаосвітніх технологій, що обґрунтувало необхідність розроблення та впровадження цілісної педагогічної моделі й відповідних педагогічних умов.

Запропоновано *структурно-функціональну модель* формування готовності, яка розглядається як відкрита система та охоплює цільовий, змістовий, операційно-діяльнісний і результативний блоки. Теоретико-методологічну основу моделі становить сукупність сучасних підходів, що забезпечують системність і цілісність процесу професійної підготовки.

Висновки, подані наприкінці кожного розділу, характеризуються логічною узгодженістю з викладеним матеріалом, а висновки до дисертації адекватно відображають результати проведеного дослідження, узагальнюють теоретико-методологічні та практичні напрацювання здобувачки і засвідчують повною мірою досягнення поставленої мети. Додатки до дисертації мають суттєве значення для цілісного сприйняття змісту роботи, адже не лише доповнюють основний текст, але й підтверджують високий рівень опрацювання наукового інструментарію та практичну спрямованість дисертаційної роботи.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором. Результати дослідження висвітлено у 24 (4 одноосібних) публікаціях автора, серед яких 7 відображають основні наукові результати дослідження (статті у фахових збірниках України категорії «Б»), 16 – апробаційного характеру, 1 – додатково відображають наукові результати дослідження (навчально-методичний посібник).

Матеріали дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях (понад 30 доповідей), що свідчить про їх достатній рівень наукового обговорення. Опубліковані праці повною мірою відображають основні положення дослідження та охоплюють його ключові аспекти.

Відсутність порушень академічної доброчесності.

Матеріали дисертаційного дослідження відповідають вимогам академічної доброчесності. У роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації чи фабрикації результатів. Використані джерела оформлено відповідно до чинних наукових стандартів, а посилання на авторські позиції здійснено коректно та послідовно, що свідчить про належний рівень дотримання здобувачкою принципів наукової етики.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом дисертаційне дослідження виконано на високому науково-теоретичному рівні. Водночас окремі його положення мають дискусійний характер, що зумовлює потребу в певних уточненнях, зауваженнях і рекомендаціях з метою подальшого вдосконалення порушеної проблематики:

1. Бажано було б доповнити структуру дисертації переліком умовних скорочень перед змістом, що зробило б виклад матеріалу більш упорядкованим і зручним для читача.

2. Апробацію результатів дисертаційного дослідження доцільно здійснювати не лише на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а й на засіданнях профільних кафедр закладів вищої освіти, які брали участь у проведенні педагогічного експерименту.

3. Визначені авторкою педагогічні умови мають вагомий потенціал практичного впровадження. Разом із тим їх обґрунтування було б більш переконливим за умови залучення ширшого кола емпіричних джерел, зокрема результатів експертних опитувань або сучасних дисертаційних досліджень із близької тематики.

4. Позитивно оцінюючи представлений у моделі результативний блок, вважаємо, що його можна було б дещо посилити шляхом більш детального розкриття діагностичного інструментарію. Зокрема, конкретизація методів і засобів оцінювання рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій (анкетування, тестування, експертне оцінювання, аналіз портфоліо, самооцінювання тощо) сприяла б підвищенню практичної значущості запропонованої моделі.

5. Велика кількість представлених додатків засвідчує належний рівень апробації дисертаційної роботи. Водночас у структурі додатків доцільно було б окремо подати додаток «Відомості про апробацію результатів дисертації» із зазначенням назв конференцій, конгресів, симпозіумів, семінарів і шкіл, місця та дати їх проведення, а також форми участі.

Висловлені зауваження та рекомендації мають переважно дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, її

високий науково-теоретичний рівень та практичну значущість. Вони спрямовані на привернення уваги до окремих аспектів досліджуваної проблематики та можуть стати підґрунтям для подальшого поглибленого вивчення актуальних питань педагогічної теорії та практики.

Сформульовані в дисертації висновки, теоретичні положення та практичні рекомендації становлять науковий і прикладний інтерес та можуть бути використані науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

На підставі вищезазначеного дисертаційна робота В. О. Мельничук «Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування медіаосвітніх технологій навчання у професійній діяльності» виконана на актуальну тему, за змістом, науковою новизною, повнотою проведених досліджень та якістю отриманих результатів відповідає спеціальності 011 Освітні педагогічні науки, вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р.), а її авторка **Віта Олександрівна Мельничук** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/ Педагогіка.

Офіційний опонент:
кандидат педагогічних наук, доцент,
декан педагогічного факультету,
доцент кафедри педагогіки початкової,
інклюзивної та вищої освіти
Рівненського державного
гуманітарного університету Оксана ГУДОВСЕК